

Magdalena Łucja Krebs

Działalność Sióstr św. Katarzyny Dziewicy i Męczennicy w Krynicy Morskiej w latach 1920-2000

Studia Warmińskie 37/2, 371-382

2000

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

DZIAŁALNOŚĆ SIÓSTR ŚW. KATARZYNY DZIEWICY I MĘCZENNICZY W KRYNICY MORSKIEJ W LATACH 1920–2000

Treść: — I. Rys historyczny. — II. Zaproszenie Sióstr św. Katarzyny do Krynicy Morskiej. — III. Wille „Katarzyna” i „Meta”. — IV. Kościół pw. Matki Bożej „Gwiazdy Morza”. — V. II wojna światowa. — VI. Przynależność administracyjna po zakończeniu wojny. — VII. Praca duszpasterska po 1945 r. — VIII. Powojenne dzieje domów sióstr katarzynek. — IX. Odzyskanie upaństwowionych budynków drogą rewindykacji. — X. Siostry św. Katarzyny ponownie w Krynicy Morskiej. — XI. Poświęcenie odremontowanych budynków i nowej kaplicy. — Zakończenie. — Zusammenfassung.

I. RYS HISTORYCZNY

Krynica Morska, nazywana dawniej: Kahlenberg, Kahlberg, Łysa Góra, Łysica, została założona w 1424 r. przez komtura elbląskiego Henryka Holda¹. Wzięła swój początek od przydrożnej karczmy, należącej do Mikołaja Wildenberga, położonej przy dawnym szlaku handlowym, wiodącym przez Mierzeję Wiślaną z Gdańska do Królewca. Z biegiem lat, obok karczmy powstała osada rybacka. W 1465 r. miał tam też istnieć kościół Trójcy Świętej, który spłonął przy końcu XVII wieku². Miejscowość ta była w ciągu wieków słabo zaludniona. W 1660 r. odnotowano w niej zaledwie siedem zagród rybackich, a w 1814 tylko cztery³. Prawdopodobnie z tego powodu nie wybudowano nowego kościoła. W późniejszym czasie, przez Mierzeję Wiślaną prowadziła również droga pocztowa z Berlina do Królewca, przy której pod koniec XVIII wieku powstała w Krynicy Morskiej stacja poczty królewskiej⁴. Po klęsce Krzyżaków, w czasie wojny trzynastoletniej (1454–1466), Mierzeja Wiślana została przekazana miastu Gdańsk⁵.

Teren Krynicy Morskiej, podobnie jak całej Mierzei Wiślanej, od stuleci porośnięty był gęstym lasem liściastym i sosnowym. W XVII wieku rozpoczęto intensywne, rabunkowe wyrąbywanie drzew, zwłaszcza liściastych (dębów, buków

¹ E.G. Kerstan, *Die Geschichte des Landkreises Elbing*, Elbing 1925, s. 235–236 oraz A. Grunau, *Dampfschiffe erschließen Kahlberg*, *Elbinger Hefte*, Essen 1951, s. 24.

² *Rocznik Diecezji Warmińskiej*, Olsztyn 1985, s. 170 oraz J. Wiśniewski, *Kościół i kaplica na terenie byłej diecezji pomezkańskiej (1243–1821)*, Elbląg 1999, s. 210.

³ E.G. Kerstan, jw., s. 236 oraz D. Barton, *Dzieje kąpieliska i kurortu w Krynicy Morskiej*, Szututowo 1998, s. 56.

⁴ E.G. Kerstan, jw., s. 236; A. Grunau, jw., s. 25.

⁵ E.G. Kerstan, jw., s. 235–236.

i innych). Sytuacja ta stała się bardzo niebezpieczna dla tamtejszej ludności, gdyż silne wiatry nanosiły na opustoszałe miejsca dużo piachu, tworząc nowe wydmy, a burze piaskowe zasypywały niekiedy całe wsie i osady. Na początku XIX wieku, Magistrat Gdański rozpoczął prace przy ponownym zalesianiu nagich wydym na Mierzei, także w Łysej Górze⁶, czyli Krynicy Morskiej.

Od 1840 r., Krynica Morska zaczęła rozwijać się jako kurort i miejsce wczasowe. Przyczyniło się do tego pięciu zamożnych kupców elbląskich, którzy utworzyli spółkę, mającą na celu rozwój żeglugi po Zalewie Wiślanym, a w szczególności regularną obsługę linii Elbląg – Królewiec. Od 1 lipca 1841 r., parowiec kołowy „Jaskółka” rozpoczął też regularne kursy z Elbląga do Krynicy Morskiej. Rok później na wody Zalewu wypłynął „Sokół”. W 1843 r. powstał w Krynicy pierwszy dom wypoczynkowy „Belvedere”, który został otwarty 1 lipca tegoż roku⁷. Odtąd Krynica stała się miejscem wczasowym i kąpieliskowym. Wkrótce powstały nowe wille i domy wczasowe. W sezonie letnim 1843 r. odwiedziło Krynice 356 gości, a w 1857 r. już 814. Ich stan liczebny wzrastał z roku na rok⁸. Rosła też stopniowo liczba stałych mieszkańców tej małej miejscowości. Dnia 18 listopada 1871 r. został podpisany w Sądzie Elbląskim Akt notarialny, na mocy którego powstała „Spółka Akcyjna Kąpielisko Morskie w Łysej Górze”. W 1876 r., spółka ta wykupiła od miasta Gdańska 218 morgów ziemi i rozbudowała plażę. Nabyła też i wyremontowała dom wypoczynkowy „Belvedere” oraz hotel „Fürst Blücher”, wybudowała nowe pensjonaty⁹. W 1895 r. w Krynicy została wzniesiona latarnia morska.

Dalszy rozwój tej uroczej miejscowości nastąpił w 1905 r. Wybudowano wówczas duże molo, zaprowadzono światło elektryczne i wodociągi. W 1908 r. zaczęły się regularne kursy wycieczkowe między Krynicy Morską a Tolkmickiem¹⁰.

W 1920 r., Krynica Morska, pod względem administracyjnym, została ponownie włączona do Elbląga¹¹. Od tego też czasu rozpoczęto przekształcanie Krynicy Morskiej w kurort dostępny nie tylko dla zamożnych, ale także dla ludzi biedniejszych. Stało się to zgodnie z życzeniem pani Elisabeth Ziese, która swoje *rodzinne akcje i kapitały zaangażowane w kąpielisku morskim*, przekazała Elblągowi¹².

II. ZAPROSZENIE SIÓSTR KATARZYNEK DO KRYNICY MORSKIEJ

W tym samym czasie, kiedy kurort w Krynicy Morskiej stał się bardziej dostępny dla ludzi mniej zamożnych, do Sióstr św. Katarzyny, do Elbląga, coraz częściej zaczęły napływać prośby o zajęcie się ambulatoryjnym pielęgowaniem

⁶ A. Grunau, jw., s. 26; E.G. Kerstan, jw., s. 236.

⁷ E.G. Kerstan, jw., s. 237; A. Grunau, jw., s. 25; D. Barton, jw., s. 13-18.

⁸ A. Grunau, jw., s. 37.

⁹ Tamże, s. 50-52; D. Barton, jw., s. 58-59.

¹⁰ D. Barton, jw., s. 60.

¹¹ E.G. Kerstan, jw., s. 236.

¹² D. Barton, jw., s. 60-61.

chorych w Krynicy. Również pensjonariusze z Domu Starców św. Józefa w Elblągu prosili o pomoc w umożliwieniu im kuracji lub wczasów w Krynicy Morskiej¹³.

Siostry zwlekały z podjęciem pracy w teje miejscowości z powodu braku w niej kościoła katolickiego czy choćby kaplicy. Wiadomo, że niedzielne Msze św. w sezonie letnim, dla katolików oraz nabożeństwa protestanckie dla kuracjuszy i wczasowiczów, były odprawiane w sali tanecznej hotelu „Belvedere”. Katolicy stale mieszkający w Krynicy, których było bardzo mało, należeli do parafii Tolkmicko¹⁴.

III. WILLE „MARTA” („KATARZYNA”) I „META”

Wiosną 1920 r., nadarzyła się możliwość realizacji zadania proponowanego Siostrom św. Katarzyny. Pewne małżeństwo z Elbląga, nie mające spadkobiercy, po utracie jedyne go syna w czasie I wojny światowej, postanowiło sprzedać swoją willę w Krynicy Morskiej siostrom katarzynek. Sprawą tą zajęła się ówczesna przełożona Domu Starców i Szpitala św. Józefa w Elblągu — S. Arkadia Schmalenbach, późniejsza przełożona generalna. Nie miała ona pieniędzy na kupno tegoż domu, a Zarząd Generalny w Braniewie też nie mógł jej wówczas udzielić pomocy finansowej. S. Arkadia zwróciła się więc w tej sprawie do Biskupa Warmińskiego, Augustyna Bludaua, prosząc go o zezwolenie i pomoc w kupnie domu w Krynicy Morskiej. Przedstawiając cel, wskazała przede wszystkim możliwość pozytywnego rozwiązania sprawy niedzielnych Mszy świętych dla kuracjuszy i wczasowiczów. Ksiądz biskup niezmiernie się ucieszył z tej decyzji i ofiarował S. Arkadii wszystkie pieniądze, jakie już posiadał na budowę kaplicy katolickiej w Krynicy Morskiej, tj. 50 tys. marek. Znaleźli się też inni jeszcze dobroczyńcy Zgromadzenia, którzy pomogli siostrom w kupnie domu (willi „Marta”) i spłaceniu długu, gdyż koszt domu wynosił 160 tys. marek¹⁵.

Dnia 9 marca 1920 r. został spisany w notariacie w Elblągu Akt kupna willi „Marta” w Krynicy Morskiej (Kahlberg). Zgromadzenie reprezentowała wówczas Przełożona Generalna S. Waleria Fürski. Urzędowe przekazanie domu odbyło się 1 kwietnia 1920 r., natomiast na Wielkanoc tegoż roku świętowano już oficjalne otwarcie domu. Wówczas też został on oddany pod opieki św. Katarzynie, patronce Zgromadzenia. W związku z tym zmieniono nazwę willi „Marta” na willa „Katarzyna”¹⁶.

Głównym zadaniem sióstr katarzynek w Krynicy Morskiej, oprócz opieki nad kuracjuszami i wczasowiczami oraz ambulatoryjnym pielegnowaniem chorych w okresie sezonu letniego, stała się przede wszystkim troska o sprawy duszpasterskie ludzi, przybywających do tej miejscowości.

¹³ Archiwum Prowincjalne Sióstr św. Katarzyny w Braniewie (APSK), ZG-D-6, Kronika Domu Zakonnego w Elblągu, s. 6 oraz E. Brachvogel, Die hl. Messe im Dünenwald von Kahlberg, *Ermländisches Kirchenblatt*, 20 sierpnia 1939, s. 455.

¹⁴ Tamże.

¹⁵ E. Brachvogel, jw., s. 456 oraz APSK, *Biuletyn informacyjny Zgromadzenia St. Katharina-Gruss* 29 (1936), s. 11–12, a także Kronika Domu Zakonnego w Elblągu, s. 6.

¹⁶ Tamże oraz Archiwum Generalne Zgromadzenia Sióstr św. Katarzyny (AGKath) Hausbuch des Jungfrauen Convents zu Braunsberg. Anno 1615, s. 272, a także Akt notarialny kupna willi „Marta”.

Siostry od samego początku urządziły w willi „Katarzyna” kaplicę, w której przechowywano Najświętszy Sakrament, a księża emeryci lub księża przebywający na kuracji czy urlopie, odprawiali w niej Msze święte¹⁷.

Liczba kuracjuszy i wczasowiczów w sezonie letnim stale wzrastała. Coraz częściej brakowało miejsc na przyjęcie wszystkich, którzy się zgłaszali. Zaistniała też potrzeba urządzenia domu urlopowego dla sióstr potrzebujących odpoczynku. W związku z tym w 1927 r. Zgromadzenie zdecydowało się dokupić sąsiednią willę „Metę” wraz z należącą do niej działką ziemi. Akt notarialny został sporządzony 15 września 1927 r. Zgromadzenie reprezentowała wówczas Przełożona Generalna S. Winefrieda Hermann. Po dostosowaniu tejże willi do potrzeb domu kuracyjno-wypoczynkowego, obie wille posiadały łącznie 40 miejsc. Czynne były od wiosny do jesieni. Podlegały pod Dom Zakonny w Elblągu przy ul. Zamkowej. Każdego roku na zakończenie sezonu, odbywały się tu rekolekcje dla kapłanów i sióstr zakonnych¹⁸.

W 1934 r. liczba osób przebywających na kuracji i wczasach w Krynicy Morskiej wynosiła 8500, a w 1937 r. około 9 tysięcy¹⁹. Wśród nich było wielu katolików. Kaplica w willi „Katarzyna” okazała się za mała, aby pomieścić wszystkich pragnących uczestniczyć w niedzielnej Mszy św., pomimo że odprawiano kilka Mszy św. Również w dni powszednie wiele osób pragnęło uczestniczyć we Mszy św., a także w ciągu dnia pozdrowić Pana Jezusa ukrytego w Najświętszym Sakramencie²⁰.

Wzrosło też zapotrzebowanie na urządzenie większej jadalni dla kuracjuszy i wczasowiczów przybywających do domów wypoczynkowo-kuracyjnych sióstr katarzynek.

IV. KOŚCIÓŁ PW. MATKI BOŻEJ „GWIAZDY MORZA”

W 1937 r. podjęto decyzję o wzniesieniu nowej, większej kaplicy (kościół) obok willi „Meta”, na gruncie należącym do Zgromadzenia. Postanowiono też wybudować pomiędzy obydwiema willami jadalnię, łącząca je w jedną całość. Pod koniec 1937 r. przygotowano wstępny plan budowy nowej kaplicy i jadalni. Dnia 5 marca 1938 r. plan budowy został zatwierdzony przez Kurię Biskupią we Fromborku, natomiast 15 marca tegoż roku przez Starostę Powiatowego w Elblągu²¹.

Dzięki pomocy finansowej Biskupa Warmińskiego Maksymiliana Kallera oraz organizacji „Diasporawerk”, wspierającej budowę kościołów katolickich na tere-

¹⁷ E. Brachvogel, jw., s. 456 oraz Kronika Domu Zakonnego w Elblągu, s. 6.

¹⁸ APSK, Akt notarialny kupna willi „Meta” oraz Katholische Caritas und katholisches Vereinswesen in der Diözese Ermland, Braunsberg 1931, s. 37.

¹⁹ D. Barton, jw., s. 61.

²⁰ Por. Kahlbergs neue Kapelle, *Ermländisches Kirchenblatt*, 8: 1939, nr 23, 4 czerwca 1939, s. 327 oraz *St. Katharina-Gruss* 29 (1936), s. 13.

²¹ APSK, Kronika Domu Zakonnego w Elblągu, s. 22 oraz Archiwum Prowincjalne Sióstr św. Katarzyny w Münster (APKathM) 8-36J — Plan budowy kościoła i jadalni w Krynicy Morskiej (Kahlberg) zatwierdzony dnia 15 marca 1938 r. przez Starostę Powiatowego w Elblągu oraz zezwolenie na budowę.

nach protestanckich, do których należała wówczas również Krynica Morska, a także dzięki ofiarności sióstr katarzynek, nowa kaplica (kościółek) została szybko i sprawnie zbudowana²². Równocześnie Zgromadzenie wybudowało też nową jadalnię.

Dnia 23 maja 1939 r. odbyła się uroczystość poświęcenia nowego kościoła (kaplicy) pod wezwaniem Matki Bożej „Gwiazdy Morza”.

O przebiegu tej uroczystości informuje „Ermländisches Kirchenblatt” z 4 czerwca 1939 r. W czasopiśmie tym, w artykule zatytułowanym *Kahlbergs neue Kapelle* podano m.in., że *dnia 23 maja 1939 r., o godz. 8.00 rano, Biskup Warmiński Maksymilian Kaller wraz z towarzyszącymi mu osobami, popłynął do Krynicy Morskiej (Kahlberg) przez wzburzone fale Zalewu Wiślanego. Na przystani w Krynicy powitały go licznie zgromadzone Siostry św. Katarzyny i w uroczystej procesji towarzyszyły mu w drodze do nowego Domu Bożego.*

Po poświęceniu kościółka, ks. biskup odprawił uroczystą Mszę św. pontyfikalną. W homilii wyraził wdzięczność wszystkim, którzy w jakikolwiek sposób uczestniczyli w powstaniu tego dzieła: przede wszystkim organizacji „Diasporawerk”, Zgromadzeniu Sióstr św. Katarzyny, ich dyrektorowi duchownemu, architektowi, kierownikowi budowy i innym. Tylko siebie — jak napisał autor artykułu „Kahlbergs neue Kapelle”, najgorliwszego pomocnika w tej budowie — zapomniał wymienić. Następnie ks. biskup mówił o duchowym znaczeniu tej świątyni, poświęconej Matce Bożej „Gwieździe Morza”. Podkreślił, że tu, pod wrażeniem gwałtownego szumu morza i cichego szelestu drzew, może niejeden człowiek uświadomić sobie wielkość Stwórcy i spostrzeże ten mały biały kościółek, ukryty wśród zieleni lasu, a po wejściu do niego, usłyszy głos Boży mówiący o wspianości i szczęściu płynącym z wiary²³.

W południe, gdy wszyscy jeszcze raz zgromadzili się na wspólnym posiłku, dyrektor duchowny Zgromadzenia Sióstr św. Katarzyny w Braniewie, ks. Otto Schlüsener, w imieniu Zgromadzenia wziął w opiekę tę kaplicę i zobowiązał się troszczyć o jej stan materialny, a także o życie duchowe przebywających tu wczasowiczów i kuracjuszy²⁴. Mała kaplica w willi „Katarzyna” stała się odtąd prywatną kaplicą sióstr.

Podróż powrotna ks. biskupa do Fromborka odbyła się już po spokojnych wodach Zalewu Wiślanego i podczas wspianego widoku zachodzącego słońca. Wydawało się, jakoby Matka Boża, w całej swej krasie, zesłała z nieba i przed nadejściem nocy jeszcze raz pobłogosławiła ten nowy Dom Boży, poświęcony ku jej czci — położony między wodami Bałtyku i Zalewu Wiślanego²⁵.

---

²² *Kahlbergs neue Kapelle*, jw., s. 327 oraz M. J ó z e f c z y k, *Elbląg i okolice 1937–1956*, Elbląg 1998, s. 215.

²³ *Kahlbergs neue Kapelle*, jw., s. 327.

²⁴ Tamże.

²⁵ Tamże.

V. II WOJNA ŚWIATOWA

W niedługim czasie radość tej wspaniałej uroczystości i możliwość korzystania z tego pięknego kościółka, przesłoniły informacje o rozpoczęciu II wojny światowej. Sierpniowi goście dowiedzieli się o tym z prasy. Liczba kuracjuszy i wczasowiczów w 1939 r. przekroczyła 12.000. Z powodu wojny, sezon letni 1939 r. został skrócony²⁶. Krynica czasowo opustoszała.

W latach następnych, domy wczasowe i kuracyjne w Krynicy Morskiej przeznaczone były, w razie potrzeby, na cele wojenne. Np. w latach 1943–1944 willa „Katarzyna” stała się domem wypoczynkowym dla pielęgniarek świeckich Niemieckiego Czerwonego Krzyża, zatrudnionych w szpitalach polowych, natomiast willa „Meta” — dla dzieci pozbawionych opieki²⁷.

Na początku 1945 r. mieszkańcy Krynicy musieli opuścić swoją ojczyznę i swoje domy z powodu ewakuacji, zarządzanej przez niemieckie władze wojskowe. Krynica zapełniła się wówczas wojskiem, przygotowującym się do obrony Mierzei Wiślanej, a także dziesiątkami tysięcy uciekinierów z Prus Wschodnich, gdzie toczyły się walki. W czasie ucieczki przez zamrznięty Zalew Wiślany, wielu z nich zginęło, w wodach Bałtyku i Zalewu, na skutek zarywania się lodu i zatonięcia wielu ludzi oraz pojazdów konnych, a nawet statków. Była to największa tragedia związana z dziejami tejże miejscowości i jej okolic²⁸.

VI. PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA PO ZAKOŃCZENIU WOJNY

Pod koniec 1945 r., gdy wojsko rosyjskie wycofało się z Krynicy Morskiej, zaczęli przybywać do niej nowi mieszkańcy, między innymi z Wileńszczyzny i Lubelszczyzny. Powróciła też część poprzednich mieszkańców (Niemców), którzy w niedługim czasie zostali wysiedleni na Zachód²⁹.

Po zakończeniu wojny, Krynica Morska, zarówno pod względem administracyjnym jak i duszpasterskim, należała do Tolkmicka. Przez kilka lat podlegała Gminnej Radzie Narodowej w Tolkmicku, jako osada rybacka zwana Łysicą. W 1954 r. powstała tu Gromadzka Rada Narodowa, natomiast w 1958 r. Łysica uzyskała status osiedla i zmieniła nazwę z Łysicy na Krynica Morska. W 1961 r. liczba stałych mieszkańców Krynicy Morskiej wynosiła 684, a wczasowiczów i kuracjuszy w sezonie letnim było już około 11.000³⁰.

Na mocy rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 22 grudnia 1990 r., została utworzona samodzielna gmina Krynica Morska, natomiast dnia 2 kwietnia 1991 r., Krynica Morska otrzymała prawa miejskie. Jest to najmniejsze miasto w Polsce, liczące zalewie około 1 200 mieszkańców stałych. W sezonie letnim odwiedza ją ponad 50 000 wczasowiczów i kuracjuszy.

²⁶ Relacje Sióstr św. Katarzyny — naocznych świadków oraz D. Barton, jw., s. 61.

²⁷ APSK, ZG-A-b/2/-3, Kopia pisma Zarządu Generalnego Zgromadzenia do Kurii Biskupiej we Fromborku z dnia 26 lipca 1944 r.

²⁸ Relacje sióstr, naocznych świadków oraz M. Józefczyk, jw., s. 216–217.

²⁹ M. Józefczyk, jw., s. 217; D. Barton, jw., s. 61.

³⁰ Tamże, s. 61–62.

VII. PRACA DUSZPASTERSKA PO 1945 ROKU

Nowi mieszkańcy Krynicy Morskiej byli niemal w całości wyznania katolickiego. Pracę duszpasterską w tejsze miejscowości, po zakończeniu wojny, zorganizował wikariusz parafii Tolkmicko, ks. Franciszek Bieniasz, bernardyn. On to poświęcił na nowo, odremontowany po wojnie kościół i obrał za patronkę św. Katarzynę³¹.

Ze względu na dużą odległość drogą lądową z Tolkmicka do Krynicy (około 90 km), Msze św., poza sezonem, nie były odprawiane systematycznie. Starano się jednak sprawować je przynajmniej co drugą niedzielę. Przez wiele lat, kaplicę tę obsługiwał w sezonie letnim ks. Nikander Mrozek z Krakowa³².

W 1957 r. kościółek filialny w Krynicy Morskiej przejęli ojcowie kapucyni z prowincji warszawskiej, pracujący formalnie jako wikariusze parafii Tolkmicko, faktycznie jednak byli samodzielni i mieszkali już na miejscu w Krynicy — zimą — w willi „Rybak”, a latem w pokojach urządzonych pod kościołem³³.

W 1963 r. dekretem Prymasa Polski, ks. Stefana kardynała Wyszyńskiego, kościółek Matki Bożej „Gwiazdy Morza” w Krynicy Morskiej został połączony z domem zakonnym ojców kapucynów, a w 1971 r. wraz z przyległym terenem, będącym własnością Zgromadzenia Sióstr św. Katarzyny, został zapisany na własność prowincji warszawskiej ojców kapucynów³⁴.

Dnia 15 sierpnia 1974 r., ordynariusz warmiński, bp Józef Drzazga, erygował w Krynicy Morskiej samodzielną parafię pod wezwaniem św. Piotra i św. Franciszka z Asyżu³⁵. W latach 1975–1977, ojcowie kapucyni wybudowali za kościołem piętrowy murowany klasztor, w którym mieszkają do chwili obecnej. Klasztor ten jest równocześnie domem wypoczynkowym prowincji warszawskiej ojców kapucynów³⁶.

VIII. POWOJENNE DZIEJE DOMÓW SIÓSTR KATARZYNEK

Wille „Katarzyna” i „Meta” w Krynicy Morskiej, będące własnością Zgromadzenia Sióstr św. Katarzyny, bezpośrednio po wojnie nie były zamieszkałe przez siostry. Jednakże wkrótce po powstaniu prowincji polskiej, Zgromadzenie objęło je w posiadanie jako swoją własność, składając dnia 27 czerwca 1949 r. wniosek wymagany przez Starostwo Powiatowe w Elblągu. Ponadto 20 listopada 1950 r., ówczesna przełożona prowincjalna, S.M. Hermana — Michalina Kisiel, zwróciła się do Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Elblągu z pisemną prośbą o wyłączenie ze sprzedaży nieruchomości nierolnych obu naszych willi w Krynicy Morskiej, motywując tym, że Zgromadzenie je użytkuje i zamierza przystąpić do

³¹ M. Józefczyk, *iw.*, s. 217.

³² Tamże, s. 217–218.

³³ Tamże, s. 218 oraz Katalog Polskich Prowincji Ojców Kapucynów, Rzym – Warszawa, 1979, s. 118.

³⁴ Katalog Polskich Prowincji Ojców Kapucynów, *iw.*, s. 118.

³⁵ Tamże oraz *WWD* 29: 1974, nr 6, s. 266–267.

³⁶ Katalog Polskich Prowincji Ojców Kapucynów, *iw.*, s. 118.

remontu³⁷. Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Elblągu nie udzieliło na to żadnej odpowiedzi.

W 1951 r., na początku sezonu budowlanego, kiedy siostrom z wielkim trudem udało się nabyć materiały budowlane i rozpocząć roboty remontowe, obie wille zostały upaństwowione i przejęte przez Spółdzielnię Wczasów Letnich³⁸.

Dnia 28 maja 1958 r., ówczesna przełożona prowincjalna S.M. Hermana Kisiel, zgodnie z nową ustawą dotyczącą spraw własnościowych zwróciła się z prośbą do Ministerstwa Gospodarki Komunalnej w Warszawie o zwrot obu willi w Krynicy Morskiej³⁹. W odpowiedzi na tę prośbę, Ministerstwo Gospodarki Komunalnej wyjaśniło, że do pozytywnego załatwienia tej sprawy brakuje podstaw prawnych, gdyż polskie związki religijne, do których należą także Zgromadzenia zakonne, nie są osobami prawnymi prawa publicznego i nie mogą przejmować opuszczonego majątku po niemieckich osobach prawnych⁴⁰. Starania Zgromadzenia o odzyskanie odebranej mu własności, pozostały więc bezskuteczne.

Obie wille: „Katarzyna”, zwana „Morskim Okiem” i „Meta” wraz z łącznikiem, zwana „Koralem”, przez wiele lat były w posiadaniu Funduszu Wczasów Pracowniczych. Część łącząca obie wille, w której niegdyś była jadalnia, została rozbudowana przez FWP i urządzono w niej salę taneczną oraz lokal nocny ze sprzedażą alkoholu. Lokal ten nie cieszył się dobrą opinią, ale był bardzo „sławny” i oblegany przez niewybrednych wczasowiczów i turystów. W sezonie letnim, każdego wieczora, odbywały się w nim zabawy taneczne. Zimą, głównie w soboty, połączone były również z nadmiernym piciem alkoholu, także przez małoletnich⁴¹. Funkcjonowanie tego lokalu było więc bardzo uciążliwe i szkodliwe dla duszpastwa parafialnego, przede wszystkim ze względu na jego bliskie sąsiedztwo z kościołem. Było też niezgodne z ustawą zakazującą sprzedaży alkoholu w odległości mniejszej niż sto metrów od Domu Bożego.

IX. ODZYSKANIE UPAŃSTWOWIONYCH BUDYNKÓW DROGĄ REWINDYKACJI

Po upadku komunizmu i zmianie ustroju w PRL, wielkie znaczenie dla Zgromadzeń Zakonnych w Polsce miała ustawa z dnia 17 maja 1989 r., o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. Nr 29, poz. 154), która umożliwiała instytucjom kościelnym wszczęcie postępowania, regulującego przywracanie nieruchomości zabranych w czasach rządów komunistycznych.

Zarząd Prowincjalny Zgromadzenia Sióstr św. Katarzyny w Braniewie, reprezentowany wówczas przez przełożoną prowincjalną S.M. Walerię-Marię Kilian, korzystając z tego uprawnienia, postanowił zwrócić się do Komisji Majątkowej

³⁷ APSK, PP-f-1, Akta Domu Zakonnego w Krynicy Morskiej.

³⁸ Tamże.

³⁹ APSK, PP-f-1 (Kopia pisma przełożonej prowincjalnej S.M. Hermany Kisiel do Ministerstwa Gospodarki Komunalnej w Warszawie).

⁴⁰ APSK, PP-f-1 (Odpowiedź Ministerstwa Gospodarki Komunalnej w Warszawie).

⁴¹ Por. wypowiedzi pracowników „Korala” umieszczone w artykule Piotra Samborskiego, Krynicki Koral w rękach sióstr zakonnych, *Gazeta Gdańska*, 17-18.06.1992, s. 3.

w Warszawie, o zwrot swojej własności w Krynicy Morskiej. W sprawie tej Zgromadzenie otrzymało wielkie poparcie nie tylko władz kościelnych, ale także wojewody elbląskiego oraz władz miejskich w Krynicy Morskiej. Dziekan braniewski, ks. prałat Tadeusz Brandys, zaofiarował swoją pomoc w załatwianiu wszelkich formalności u władz państwowych, natomiast siostra M. Marietta Olczyk, na polecenie przełożonej prowincjalnej S.M. Walerii Kilian, przygotowała potrzebne dokumenty.

Wnioskiem z dnia 11 lutego 1991 r., Zgromadzenie Sióstr św. Katarzyny (Prowincja Polska) w Braniewie, zwróciło się do Komisji Majątkowej w Warszawie, o przekazanie na własność nieruchomości położonej w Krynicy Morskiej, przy ul. Robotników 13–15⁴².

Komisja Majątkowa w Warszawie, działająca na podstawie ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. Nr 29, poz. 154 z późniejszymi zmianami) orzekła, iż z dniem 21 listopada 1991 r. przekazuje się na własność Zgromadzenia Sióstr św. Katarzyny — Prowincja w Braniewie, nieruchomość zabudowaną, położoną w Krynicy Morskiej przy ul. Robotników 15, oznaczoną jako działka ewidencyjna Nr 676/3, o powierzchni 0,18.90 ha, zapisanej w KW 18901⁴³.

Pod koniec kwietnia 1992 r., Fundusz Wczasów Pracowniczych opuścił zajmowane pomieszczenia sióstr katarzynek w Krynicy Morskiej. Odzyskane budynki były bardzo zdewastowane. Pracownicy FWP, wyprowadzając się, zabierali wszystko, co tylko się dało, nawet zlewy kuchenne, muszle toaletowe, kable, kontakty itp., pozostawiając dziury w ścianach. Domy te wymagały kapitalnego remontu. Zadania tego podjął się z wielkim zaangażowaniem ks. prałat T. Brandys wraz ze swoją ekipą, robotników pracujących przy parafii św. Katarzyny w Braniewie, pod kierownictwem p. Andrzeja Chmielnickiego. Koszta remontu zostały pokryte z kasy Domu Generalnego Zgromadzenia i częściowo z pieniędzy otrzymanych od Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Elblągu⁴⁴.

X. SIOSTRY ŚW. KATARZYNY PONOWNIE W KRYNICY MORSKIEJ

Pierwszymi siostrami, które po 47-letniej przerwie w działalności sióstr katarzynek w Krynicy Morskiej, podjęły się tej niezwykle trudnej pracy prowadzenia remontu odzyskanej własności były: Siostra M. Marietta Olczyk i Siostra M. Asumpta Wejda. W miarę możliwości i potrzeb odwiedzała je i pomagała w załatwianiu różnych spraw Matka Prowincjalna M. Waleria Kilian, jako odpowiedzialna za tę placówkę, która do 18 marca 1995 r. była filią Domu Prowincjalnego w Braniewie.

⁴² APSK, Sprawy rewindykacji (Wniosek o wszczęcie postanowienia regulacyjnego z 11 lutego 1991 r.).

⁴³ APSK, Sprawy rewindykacji (Orzeczenie Komisji Majątkowej w Warszawie z 21 listopada 1991 r. dotyczące nieruchomości położonej w Krynicy Morskiej).

⁴⁴ APSK, Relacja ówczesnej przełożonej prowincjalnej siostry M. Walerii Kilian.

Początki były bardzo trudne. Wszystko trzeba było rozpoczynać od nowa. Dziś niełatwo o wszystkim pisać. Dokładne informacje o pracach remontowych i późniejszej działalności Sióstr w Krynicy Morskiej podaje kronika domu.

Po wyborze na przełożoną prowincjalną w Braniewie S.M. Chryzostomy Palmowskiej, Siostra M. Marietta Olczyk otrzymała dnia 7 kwietnia 1993 r. przeniesienie do Domu Prowincjalnego. Wówczas pracę, którą wykonywała i prowadziła w Krynicy Morskiej, przejęła czasowo S.M. Ewelina Kobiela, a od 3 lipca 1993 r., przez okres wakacji, S.M. Alicja Śpiewak.

Dnia 29 sierpnia 1993 r. została skierowana do Krynicy Morskiej Siostra M. Patrycja Paško, która przejęła odpowiedzialność za dalsze prace remontowe domów, a także za rozpoczynającą się w nich działalność. Dnia 18 marca 1995 r. został kanonicznie erygowany w Krynicy Morskiej Dom Zakonny Zgromadzenia Sióstr św. Katarzyny Dziewicy i Męczennicy⁴⁵. Odpowiedzialność za niego, jak również za tamtejszą wspólnotę sióstr, powierzono Siostrze M. Patrycji Paško, która pełniła tę funkcję do września 1999 r. Obecnie odpowiedzialną za tę placówkę jest siostra M. Bartłomieja Olechnowicz⁴⁶. Siostrom tym służyło z pomocą, wiele innych sióstr katarzynek, a także młodzież zakonna: nowicjuszki i postulanki. Ich imiona można odnaleźć w kronice domowej.

XI. POŚWIĘCENIE ODREMONTOWANYCH BUDYNKÓW I NOWEJ KAPLICY

W 1997 r. remont kapitalny odzyskanych domów w Krynicy Morskiej został zakończony. Dziś obie wille, wraz z łącznikiem stanowią, jeden obiekt, usytuowany na tak zwanych grzbietach wydm wysokich przy ulicy Robotników 6. Aktualnie służy on jako Dom Rekolekcyjno-Wypoczynkowy dla kapłanów, sióstr i młodzieży zakonnej, różnych grup modlitewnych, rehabilitacyjnych i innych, a także dla dzieci, młodzieży i dorosłych przebywających na wakacjach.

Dnia 22 lutego 1998 r. o godz. 11.00, odbyła się uroczystość poświęcenia kaplicy i Domu Rekolekcyjnego w Krynicy Morskiej. Aktu tego dokonał Biskup Elbląski Andrzej Śliwiński. Najpierw ks. biskup poświęcił ołtarz, którego podstawa przedstawia Znak Zgromadzenia Sióstr św. Katarzyny. Następnie ambonkę i całą kaplicę, nadając jej tytuł Matki Bożej Gietrzwałdzkiej. Kaplicę i dom powierzył opiece Matki Bożej i bł. Reginy Protmann. Nowa kaplica została urządzona na parterze w dawnej willi „Meta”, od strony ul. Robotników.

Przed błogosławieństwem, ks. biskup poświęcił Dom Rekolekcyjny pod wezwaniem św. Katarzyny Aleksandryjskiej.

Podczas homilii, wyraził swoją wdzięczność za istnienie tego domu na terenie diecezji elbląskiej. Podkreśli też znaczenie kaplicy w tym domu, zarówno dla sióstr jak i dla wszystkich, którzy tu przybywają. Zachęcił także do wdzięczności za jego odzyskanie.

⁴⁵ APSK, Dekret erekcyjny Domu Zakonnego Zgromadzenia Sióstr św. Katarzyny w Krynicy Morskiej.

⁴⁶ APSK, PP-g-1 (Akta personalne sióstr).

We Mszy św. uczestniczyli księża z diecezji elbląskiej i gdańskiej, a także Matka Prowincjalna M. Chryzostoma Palmowska wraz z grupą sióstr katarzynek z Braniewa, Ornety, Lidzbarka Warmińskiego, Elbląga i Olsztyna oraz siostry bezhabitowe i spora grupa mieszkańców Krynicy Morskiej.

Po Mszy św., ksiądz biskup i wszyscy goście zostali zaproszeni na wspólny obiad. Spotkaniu temu towarzyszyła serdeczna, rodzinna atmosfera. Był czas na wspólne pogawędki, żarty, radość, po prostu — na bycie ze sobą. Dzień ten zapisał się na trwałe w historii Domu Rekolekcyjnego Sióstr św. Katarzyny w Krynicy Morskiej.

Przed rozejściem się Gości, siostra M. Patrycja Paško wyraziła wdzięczność w imieniu wspólnoty sióstr i własnym, wszystkim przybyłym na tę uroczystość, a także tym, którzy wspierają ten dom swoimi modlitwami, zycliwością i ofiarnością⁴⁷.

ZAKOŃCZENIE

Podsumowując działalność Sióstr św. Katarzyny Dziewicy i Męczennicy w Krynicy Morskiej w latach 1920–2000, można w niej wyodrębnić trzy różne etapy:

1. Okres od chwili rozpoczęcia pracy w tejsze miejscowości do zakończenia II wojny światowej, obejmujący 25 lat (1920–1945). Był to czas pionierskiej pracy duszpasterskiej sióstr, poświęcania się dla Boga i bliźnich; czas posługi świadczonej kuracjom i wczasowiczom oraz ambulatoryjnego pielęgnowania chorych, a przede wszystkim troski o sprawy duchowe ludzi przybywających do tejsze miejscowości.

2. Okres nieobecności sióstr katarzynek w Krynicy Morskiej, trwający aż 47 lat (1945–1992), kiedy to bezpośrednio po wojnie domy były zniszczone i niezamieszkałe przez siostry, a następnie od 1951 r. upaństwowione i przejęte przez Spółdzielnię Wczasów Letnich, a potem przez Fundusz Wczasów Pracowniczych.

3. Okres po upadku rządów komunistycznych i zmianie ustroju w PRL. Wówczas to udało się siostrze katarzynkom odzyskać swoją własność w Krynicy Morskiej w 1992 r. i po przeprowadzeniu kapitalnego remontu zdewastowanych budynków, rozpocząć od nowa swoją działalność, polegającą na prowadzeniu Domu Rekolekcyjnego dla kapłanów, sióstr i młodzieży zakonnej, różnych grup modlitewnych, rehabilitacyjnych i innych, a także dla dzieci, młodzieży i dorosłych, przebywających na wakacjach.

---

⁴⁷ Por. Informator Prowincji Polskiej Zgromadzenia Sióstr św. Katarzyny *Na szlaku* 1/98, marzec 1998, s. 34–36.

AKTIVITÄTEN DER SCHWESTERN DES ORDENS DER ST. KATHARINA, DER JUNGFRAU UND MÄRTYRERIN, IN KRYNICA MORSKA ZWISCHEN 1920 UND 2000

ZUSAMMENFASSUNG

Die Ordensschwestern der St. Katharina, Jungfrau und Märtyrerin begannen im Frühjahr 1920 ihre Tätigkeit in Krynica Morska (Kahlberg). Am 09. März jenes Jahres erwarben sie ein Haus, das später als Villa „Katharina“ bekannt geworden ist. Die Arbeit der Schwestern beruhte auf ambulanter Krankenpflege, auf Betreuung von Kurgästen und Urlaubern, aber vor allem auf der Pflege geistlicher Angelegenheiten der dort weilenden Menschen. Zu diesem Zweck richteten die Schwestern in der Villa „Katharina“ eine kleine Kapelle ein, in der das Allerheiligste aufbewahrt und Messen von Priestern im Ruhestand bzw. in Kur oder im Urlaub weilenden Priestern gelesen wurden.

Da es aber an Plätzen für weitere Kurgäste bzw. Urlauber mangelte, kaufte der Orden 1927 die Nachbarvilla „Meta“ und das dazu gehörende Grundstück. Nach einer Anpassung an die Bedürfnisse eines Kur- und Erholungsbetriebs verfügten beide Villen insgesamt über 40 Plätze. Vom Frühjahr bis zum Herbst wurden Gäste aufgenommen. Sie waren als Filiale dem Ordenshaus in Elbląg in der Zamkowa-Str. unterstellt. Nach der Saison dienten sie im Herbst Priestern und Ordensschwestern als Exerzitienhäuser.

Als die Zahl der Kurgäste und Urlauber anwuchs, unter denen sich zahlreiche katholische Gläubige befanden, entstand die Notwendigkeit, entweder eine größere Kapelle oder sogar eine Kirche zu bauen. Nach Rücksprache mit dem damaligen Bischof von Ermland, Maximilian Kaller, wurde der Bau einer neuen Kirche auf dem Grundstück der Ordensschwestern vorbereitet. Am 15. März 1938 hat der Elbinger Landrat das Projekt bestätigt und die Baugenehmigung erlassen. Dank finanzieller Unterstützung seitens des Bischofs und der Organisation „Diasporawerk“, die den Bau von katholischen Gotteshäusern im protestantischen Gebiet förderte, nicht zuletzt auch dank der Hilfsbereitschaft der Katharinaschwestern, wurde die neue Kirche in kurzer Zeit errichtet. Am 23. Mai 1939 wurde das neue Gotteshaus der Muttergottes des Meersterns feierlich eingeweiht.

Während des II. Weltkrieges wurden die Häuser des Katharinenordens in Krynica Morska falls nötig zu kriegerischen Zwecken genutzt. Direkt nach dem Krieg hat sie einige Zeit niemand bewohnt. Bald jedoch haben sich die Ordensschwestern um ihre Häuser zu kümmern und zu renovieren begonnen. Als es 1951 den Schwestern gelungen war, das nötige Baumaterial unter großen Schwierigkeiten zusammenzutragen und mit den Renovierungsarbeiten zu beginnen, wurden beide Villen verstaatlicht und von der Genossenschaft für Sommerurlaub übernommen. Alle Bemühungen der Ordensschwestern, ihr Eigentum zurückzubekommen, blieben erfolglos. 41 Jahre lang verwaltete der Staat die Häuser des Katharinenordens in Krynica Morska.

Erst nach dem Fall der kommunistischen Regierung und dem Wechsel der Staatsform in Polen ist es den Schwestern gelungen, ihr Eigentum in Krynica Morska wiederzubekommen (1992). Nach einer gründlichen Überholung der heruntergewirtschafteten Häuser nahm der Orden in Krynica Morska seine Aktivitäten wieder auf. Zurzeit dienen die Häuser als Exerzitienhäuser.

Übersetzung: Gerard Cygan